

Chet tillarni o‘qitishda o‘yin va interfaol usullardan foydalanish

Usmanova Nodira Khrajitdinovna

unodira@yandex.ru

Katta o‘qituvchi

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqolada chet tillarni o‘qitishda o‘yin va interfaol usullarning ahamiyati yoritilgan. O‘yin metodlari o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish, so‘z boyligini kengaytirish va amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Rolli o‘yinlar, so‘z o‘yinlari va jamoaviy musobaqalar til o‘rganish jarayonini qiziqarli qiladi. Interfaol usullar esa o‘quvchilarning faol ishtirokini ta‘minlab, ularning muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, maqolada ushbu usullarni samarali qo‘llash bo‘yicha tavsiyalar ham berilgan.

Kalit so‘zlar: metod, tandem, debatlar, virtuallik, aylana suhbat, muhit.

Использование игр и интерактивных методов в обучении иностранным языкам

Усманова Нодира Хражитдиновна

unodira@yandex.ru

Старший преподаватель

Узбекский государственный университет мировых языков

Аннотация. В данной статье рассматривается важность игровых и интерактивных методов в обучении иностранным языкам. Игровые методы помогают повысить мотивацию учащихся, расширить их словарный запас и развить практические навыки. Ролевые игры, словесные игры и командные соревнования делают процесс изучения языка более увлекательным. Интерактивные методы обеспечивают активное участие студентов и улучшают их коммуникативные навыки. Кроме того, в статье даются рекомендации по эффективному применению этих методов.

Ключевое слово: метод, тандем, дебаты, виртуальность, круглый разговор, среда.

Using Games and Interactive Methods in Foreign Language Teaching

Usmanova Nodira Khrajitdinovna

unodira@yandex.ru

Senior teacher

Uzbekistan State World Languages University

Annotation. This article discusses the importance of games and interactive methods in foreign language teaching. Game-based methods help increase students' motivation, expand their vocabulary, and develop practical skills. Role-playing games, word games, and team competitions make the language learning process more engaging. Interactive methods ensure active student participation and enhance their communication skills. Additionally, the article provides recommendations for effectively applying these methods.

Keywords: method, tandem, debates, virtuality, roundtable discussion, environment.

Kirish

Zamonaviy ta‘lim jarayonida chet tillarini o‘qitish samaradorligini oshirish uchun turli xil metodlar qo‘llaniladi. Shulardan biri – o‘yin va interfaol usullar bo‘lib, ular til o‘rganish jarayonini qiziqarli, samarali va ta‘sirchan qilishga yordam beradi. Ushbu maqolada o‘yin va interfaol

usullarning ahamiyati, ularning turlari hamda qo'llash usullari haqida batafsil ma'lumot beriladi. Metod – bu ma'lum bir maqsadga erishish uchun foydalaniladigan aniq tizimli usul yoki yo'l. Ta'lim sohasida metod o'qitish va o'rganish jarayonini samarali tashkil qilish uchun ishlab chiqilgan yondashuvlar majmuasi hisoblanadi. Metodlar turli fanlarda, jumladan, chet tillarni o'qitishda ham muhim rol o'ynaydi. Chet tillarni o'qitishda turli metodlar mavjud bo'lib, ular o'quvchilarning ehtiyojlari, yosh xususiyatlari va o'quv maqsadlariga qarab tanlanadi. Kommunikativ metod (Communicative Approach) Tilni real hayotda qanday ishlatilishini o'rgatishga qaratilgan. Grammatikadan ko'ra, muloqot va nutq madaniyatiga e'tibor beriladi. O'quvchilar mustaqil fikrlash va suhbat qilishga undaladi. O'quvchilarni faol jalb qilishga asoslangan. Rolli o'yinlar, guruhli muhokamalar, loyiha ishlari va interfaol texnologiyalar ishlatiladi. O'quvchilar bilimlarni faqat eshitib emas, balki amaliy mashg'ulotlar orqali o'zlashtiradilar. Task-Based Learning (Vazifalar orqali o'qitish). O'quvchilar real hayotiy vazifalarni bajarayotganda tilni o'rganadilar. Masalan, mehmonxonada xonani bron qilish, do'konda xarid qilish, intervyudan o'tish kabi topshiriqlar beriladi. Talabalar mustaqil va ijodiy fikrlashga o'rganadilar. Chet tillarni o'qitishda o'yin va interfaol usullardan foydalanish uzoq tarixga ega. Dastlabki davrlarda ta'lim ko'proq grammatik qoidalarga asoslangan bo'lsa-da, keyinchalik o'quvchilarni faol ishtirok ettirish muhimligi anglanib, turli interfaol metodlar joriy qilina boshladi. Dastlabki tillarni o'qitish usullari asosan yodlash va grammatik tarjima metodiga asoslangan edi. O'yin va interfaol usullar qo'llanilmagan, sababi ta'lim ko'proq matn o'qish va tarjima qilish bilan bog'liq edi. Rimliklar va yunonlar notiqlik san'ati bo'yicha mashqlarni ishlatgan bo'lsalar-da, bu zamonaviy interfaol metodlardan ancha farq qilgan.

O'yin usulining chet tillarni o'qitishdagi o'rni

XVII asrda chet tillarni o'qitish bo'yicha yanada tabiiy yondashuvlar paydo bo'ldi. Jon Amos Komenskiy (1592–1670) o'qitish jarayonida ko'rgazmali materiallardan foydalanish kerakligini ilgari surdi. XIX asrga kelib, to'g'ridan-to'g'ri metod (Direct Method) rivojlandi, bunda talabalarga jonli muloqot muhitini yaratish maqsadida interfaol usullar qo'llanila boshlandi. 1950-60-yillar – Audiolingval metod (ALM) AQShda keng qo'llanildi, bunda o'quvchilar talaffuzni yaxshilash uchun eshitish va takrorlash mashqlarini bajarishardi. 1970-yillar – Kommunikativ yondashuv rivojlanib, chet tillarni real hayotiy sharoitlarda o'rganish muhim deb qaraldi. Bu o'yin va interfaol metodlarning rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. 1980-90-yillar – Ta'limda o'yin elementlari va drama metodlari ko'proq qo'llanila boshlandi. O'yinlar orqali o'rgatish, rolli o'yinlar va jamoaviy topshiriqlar mashhur bo'ldi. Raqamli texnologiyalar va o'yin metodlarining jadal rivojlanishi (XXI asr) 2000-yildan hozirgacha – Gamifikatsiya, virtual haqiqat (VR), sun'iy intellekt (AI), mobil ilovalar va onlayn interfaol platformalar til o'rganish jarayoniga kiritildi. Duolingo, Kahoot, Memrise, Quizlet kabi ilovalar o'yin va interfaollikni ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiya qildi. Onlayn darslarda real vaqt rejimida til o'rganish, o'yin va rolli mashg'ulotlarni qo'llash yanada kengaydi. Chet tillarni o'qitishda o'yin va interfaol metodlarning rivojlanishi uzoq tarixga ega. Dastlab, o'yin elementlari ta'lim jarayonida deyarli ishlatilmagan bo'lsa, hozirda ular eng samarali usullardan biri hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida o'yin metodlari yanada rivojlanib, o'quvchilarning qiziqishini oshirish va o'rganish samaradorligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. O'yin – bu insonning tabiiy ravishda rivojlanishiga yordam beradigan faoliyat bo'lib, ta'lim jarayonida ham samarali vosita hisoblanadi. O'yinlar quyidagi afzalliklarga ega:

Motivatsiyani oshiradi – Talabalar yoki o'quvchilar o'yin jarayonida til o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi. (Brown, 2007)

Qo'rquvni kamaytiradi – Xatolik qilishdan qo'rqish kamayib, bema'lol muloqot qilish imkoniyati paydo bo'ladi.

Esda saqlashni yaxshilaydi – Til materiallari amaliy mashqlar orqali yaxshi o'zlashtiriladi.

Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi – Jamoaviy o'yinlar orqali talabalar muloqot qilish ko'nikmalarini oshiradilar.

O'yin usullarining turlari

Rolli o‘yinlar (Role-playing games)

Bu usulda talabalar muayyan vaziyatlarni o‘ynab, haqiqiy hayotga yaqin bo‘lgan suhbatlarda ishtirok etadilar. Masalan:

- Mehmonxonada joy band qilish
- Restoranda buyurtma berish
- Chegara nazorati yoki intervyularga tayyorgarlik

So‘z o‘yinlari (Word games) (Harmer, 2007)

Bu o‘yinlar so‘z boyligini oshirish va talaffuzni yaxshilash uchun qo‘llaniladi. Masalan:

- ✓ "Scrabble" o‘yini
- ✓ "Bosh harf" o‘yini (so‘zlarning bosh harfi beriladi va davom ettirish kerak)
- ✓ "Tez aytish" o‘yinlari

Jamoaviy musobaqalar (Team competitions)

Bu turdagi o‘yinlarda guruh bo‘lib ishlash talab etiladi. Masalan:

- ✚ So‘z topish
- ✚ Til bilish viktorinalari
- ✚ Kartalar orqali interfaol mashqlar

Online va mobil ilova o‘yinlari

Bugungi kunda "Duolingo", "Memrise" va "Quizlet" kabi mobil ilovalar orqali ham chet tillarini o‘rganish mumkin. Bu ilovalar o‘yin elementlari orqali ta’limni yanada samarali qiladi.

Interfaol usullarning ahamiyati

Interfaol o‘qitish – bu o‘qituvchi va talabalar o‘rtasidagi o‘zaro faol muloqotga asoslangan ta’lim usuli. U quyidagi jihatlari bilan ajralib turadi:

- Passiv tinglash o‘rniga faol ishtirokni ta’minlaydi
- Til o‘rganish muhitini jonlantiradi
- Real vaziyatlarni o‘rganish imkonini beradi
- Muloqot ko‘nikmalarini mustahkamlaydi

Interfaol metodlar va ularning turlari

A) "Tandem" usuli

Bu usulda ikkita o‘quvchi birgalikda ishlaydi. Biri o‘rganayotgan tilida gapiradi, ikkinchisi esa uni tushunib, to‘g‘ri javob qaytaradi. Bu usul til barerini yengishda yordam beradi.

B) Debatlar va muhokamalar

Talabalar berilgan mavzu bo‘yicha o‘z fikrlarini bildiradilar, bu esa ularning og‘zaki nutqini rivojlantiradi.

C) "Aylana suhbat" usuli

Bunda talabalar kichik guruhlarga bo‘linadi va har bir kishi berilgan mavzu bo‘yicha o‘z fikrini bildiradi. Bu muloqot madaniyatini rivojlantiradi.

D) Interfaol texnologiyalar orqali o‘qitish

Onlayn chat va forumlar – talabalar bir-biri bilan yozishadi va fikr almashadilar.

Virtual haqiqat texnologiyalari (VR) – til o‘rganish muhitini yanada realistik qiladi.

O‘yin va interfaol usullarni qo‘llash bo‘yicha tavsiyalar (Lightbown, 2013)

1. Dars davomida qiziqarli vaziyatlarni yaratish – O‘quvchilarni real hayotga yaqinlashtiradigan vazifalar berish kerak.

2. Til o‘rganish ilovalaridan foydalanish – Zamonaviy texnologiyalar yordamida o‘qish jarayonini yanada samarali qilish mumkin.

3. Guruhli ishlashga e’tibor qaratish – Jamoaviy o‘yinlar orqali talabalar bir-biridan o‘rganish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

4. Mavzuga mos keluvchi o‘yinlarni tanlash – Har bir mavzu bo‘yicha mos o‘yin yoki interfaol metod qo‘llash lozim.

5. O'yin orqali rag'batlantirish – G'oliblar uchun kichik sovrin yoki rag'batlantirish tizimi ishlab chiqish kerak.

Chet tillarni o'qitishda o'yin va interfaol usullardan foydalanish zamonaviy ta'lim jarayonida katta ahamiyatga ega. Ushbu metodlar o'quvchilarning qiziqishini oshirish, ularni faol ishtirok etishga undash va tabiiy til muhitini yaratishga yordam beradi.

Barcha yosh guruhlariga moslashtirish – Kichik yoshdagi bolalar uchun mos keladigan o'yin usullari kattalar uchun unchalik samarali bo'lmasligi mumkin.

Vaqtning boshqarish – O'yinlar va interfaol metodlar dars vaqtini talab qiladi, shuning uchun ularni rejalashtirish muhim.

O'qituvchilarning tayyorgarligi – Interfaol metodlarni muvaffaqiyatli qo'llash uchun o'qituvchilarning ushbu usullarga doir bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi zarur.

1. Psixologik ta'siri – O'yin metodlari til o'rganish jarayonidagi stressni kamaytirib, o'quvchilarning ishonchini oshiradi.

2. Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish – Guruh o'yinlari va interfaol faoliyatlar orqali talabalar jamoaviy ishlash, bahslashish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

3. Texnologiyalardan foydalanish – Mobil ilovalar (Duolingo, Kahoot), virtual haqiqat (VR), va sun'iy intellekt yordamida o'yinli o'qitish usullari yanada samarali bo'lishi mumkin.

Bu usullar ayniqsa yosh bolalar va yangi til o'rganishni boshlaganlar uchun foydalidir. Shu bilan birga, kattalar uchun ham o'yin metodlarini moslashtirish mumkin, masalan, kasbiy til muhitida rolli o'yinlar yoki simulyatsiyalar orqali (Krashen, 1982). O'quv jarayonini qiziqarli qilish uchun turli o'yinlardan foydalaniladi. Bolalar va boshlang'ich darajadagi o'quvchilar uchun ayniqsa foydali. Masalan, Kahoot, Quizlet, Scrabble, Bingo kabi o'yinlar ishlatiladi.

Ta'lim jarayoniga o'yin elementlarini kiritish orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish. Reytinglar, ball to'plash, mukofot tizimlari orqali o'rganish jarayoni qiziqarli bo'ladi. Duolingo, Memrise kabi ilovalar bunday metodga asoslangan. CLIL (Content and Language Integrated Learning) Til boshqa fanlar (masalan, matematika, tarix yoki geografiya) bilan birga o'qitiladi. O'quvchilar tilni nafaqat grammatik jihatdan, balki turli mavzularda ishlatishni o'rganadilar. O'yin va interfaol mashg'ulotlar o'quvchilarni haddan tashqari qiziqtirib, asosiy maqsad – tilni o'rganishdan chalg'itishi mumkin. Ayrim talabalar o'yinga shu qadar berilib ketishadiki, ular o'yin qoidalariga ko'proq e'tibor berib, til o'rganish jarayonini ikkinchi darajali deb hisoblashlari mumkin. Interfaol metodlar, ayniqsa, jamoaviy o'yinlar va muhokamalar paytida o'qituvchi barcha talabalarni nazorat qilishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Har bir o'quvchi teng ishtirok etishini ta'minlash qiyin bo'lishi mumkin, ayniqsa, passiv o'quvchilar o'yinda faol bo'lmasligi yoki gapirishdan tortinishi mumkin. O'yin va interfaol metodlar an'anaviy darslarga qaraganda ko'proq vaqt talab qiladi. Masalan, grammatik qoidalarni tushuntirish o'rniga o'yin shaklida o'rganish uzoqroq davom etishi mumkin, bu esa o'quv rejasini to'g'ri taqsimlashni talab qiladi.

Zamonaviy interfaol o'yin metodlari, ayniqsa, raqamli texnologiyalarga asoslangan usullar (onlayn o'yinlar, ilovalar, virtual darslar) juda ommalashgan. Biroq, texnologik muammolar (internet sifati, texnik nosozliklar) dars sifatiga ta'sir qilishi mumkin. Haddan tashqari raqamli o'yinlarga tayanish an'anaviy o'qish va yozish ko'nikmalarining kamayishiga olib kelishi mumkin. O'yin va interfaol usullar til o'rganishda samarali bo'lsa ham, ularni muvozanat bilan qo'llash kerak. Haddan tashqari o'yinlarga asoslangan ta'lim diqqatni jamlash muammosi, vaqt yo'qotilishi, passiv o'quvchilarning orqada qolishi kabi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, o'qituvchilar o'yin va an'anaviy usullarni muvozanatli ravishda birlashtirishlari kerak. (Ellis, 2003)

Vygotsky ta'lim jarayonida ijtimoiy o'zaro ta'sir va muloqot muhim ekanini ta'kidlagan. Unga ko'ra, o'yin va interfaol faoliyat o'quvchilarning o'zaro hamkorlik qilishiga yordam beradi va ularning nutq ko'nikmalarini rivojlantiradi. Uning "Yaqin rivojlanish zonasi" (ZPD) nazariyasiga ko'ra, o'quvchilar eng yaxshi natijalarga ustoz yoki kuchliroq o'rtoqlar yordamida erishadilar. O'yin va interfaol metodlar shu tamoyilga asoslanadi. Piagetning fikricha, bolalar faol tajriba orqali o'rganadilar va til o'rganish ham shu jarayonga asoslanadi. Unga ko'ra, o'yin – bu bolaning fikrlash

qobiliyatini rivojlantiradigan eng muhim vositalardan biri. Chet tilini o'rganishda o'yin va interfaol mashg'ulotlar bolalar uchun eng samarali metodlardan biri hisoblanadi. Dewey ta'lim jarayonida faollik va amaliy tajriba muhimligini ta'kidlagan. Unga ko'ra, o'quvchilar bilimlarni faqat nazariy emas, balki amaliy topshiriqlar orqali ham o'zlashtirishlari kerak.

O'yin va interfaol metodlar bu tamoyilga mos kelib, talabalarni faol ishtirok etishga undaydi. Gardnerning fikricha, har bir insonning o'ziga xos o'rganish uslubi bor (masalan, vizual, eshitish, harakat orqali o'rganish). O'yin va interfaol metodlar turli o'quvchilar ehtiyojlariga moslashib, ularning individual qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, rolli o'yinlar kinestetik o'rganish uchun, musiqa va qo'shiqlar eshitish orqali o'rganish uchun, vizual materiallar esa tasviriy fikrlovchilar uchun foydalidir. Gee ta'limiy o'yinlar haqida tadqiqot olib borgan va ular o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishi mumkinligini isbotlagan. Uning fikricha, o'yinlar orqali til o'rganish yanada samaraliroq, chunki ular o'quvchilarga tajriba orttirish va qiziqarli muhit yaratish imkonini beradi. U zamonaviy ta'limda videoo'yinlar va interfaol texnologiyalarning o'rnini muhimligini ta'kidlaydi.

Xulosa

O'yin va interfaol usullar chet tillarni o'qitishda samarali vosita bo'lib, ular o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularni faol ishtirokchi qiladi va o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradi, yordam beradi. Zamonaviy texnologiyalar bilan birgalikda qo'llanganda esa bu usullar yanada samarali bo'lishi mumkin. O'qituvchilar til o'rganish jarayonida interfaol metodlarni to'g'ri tanlab, ularni dars jarayoniga tatbiq etsa, talabalar til ko'nikmalarini tez va oson rivojlantira oladilar.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Brown, H. (2007). *Principles of language learning and teaching*. Pearson Education.
2. Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. University Press.
3. Harmer, J. (2007). *The practice of English language teaching*. Longman.
4. Kamariddinova, M. E., & Dauletbaevna, U. A. (2024). Enhancing Speaking Skills: a Guide to Utilizing Internet Resources for 10th Grade Learners. *Miasto Przyszłości*, 48, 1113-1117.
5. Krashen, S. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Pergamon Press.
6. Lightbown, P. (2013). *How languages are learned*. Oxford University Press.
7. Moydinova, E. (2021). THE ROLE OF MODERN ENGLISH TEACHING TECHNOLOGIES IN THE AGE OF DIGITALIZATION. *Scienceweb academic papers collection*.